

Ingangen vinden bij probleemgedrag

(Reageren op probleemgedrag of ongewenst gedrag)

Studiedag werkgroep Almere
13 januari 2005

1. Inleiding

In de opdracht voor deze studiedag hebben jullie aangegeven verder over 'gedragsproblemen' te willen spreken. De meeste concrete vragen en voorbeelden richtten zich vooral op de leerkracht. Het gaat om dat gedrag van leerlingen waar we geen raad mee weten, 'hoe moeten we daar nu op reageren?'. Een leerling die onder geen beding wil meedoen aan de activiteit, of de leerling die bij het tikspel huilend aan de kant gaat zitten, een leerling die in zijn boosheid blijft hangen. Iedere lesgever kan zo een aantal gedragingen opsommen, waar hij of zij lesgevend moeilijk mee uit de voeten kan.

Het moeilijke van deze opdracht is dat er geen 'pas-klare' oplossingen bestaan. Het is wel mogelijk om ingangen te vinden, waardoor (of waarop) weer interventies mogelijk zijn.

Goed kunnen omgaan met 'gedragsproblemen' is dus niet beschikken over 3 standaardoplossingen, maar beschikken over brede verzameling van verschillende manieren om op dit gedrag te reageren (verschillende interventiemogelijkheden). Deze mogelijkheden ontstaan door deelaspecten van het 'probleemgedrag' te analyseren.

2. Aspecten van probleemgedrag

Voordat we zoeken naar verschillende wijzen van reageren op probleemgedrag, onderzoeken we eerst welke aspecten bij probleemgedrag zoal een rol spelen.

A. Concreet gedrag en regels

- 2.1 **Eerst algemeen.** Noteer hieronder 3 namen van leerlingen waar jij soms als lesgever geen raad mee weet. Schrijf deze namen op de gele post-it-briefjes in je map. Maak een rangorde van toenemende problematiek, van welke leerling heb je het meeste lesgeef-last. Plak de post-it op werkblad 1.
- 2.2 **Uitwisselen.** Maak een tweetallen. Kies een collega met wie je doorgaans niet of weinig samenwerkt. Geef nu een korte korte toelichting op jouw TOP 3 van 'lastpakken'. Deze toelichting mag algemeen. Het gaat erom het probleemgedrag uit te drukken in een concluderende gedragsterm. Joey is heel erg agressief. Natascha weigert mee te doen. Noteer de algeme gedragsterm in de tweede kolom op werkblad 1.
- 2.3 **Interview.** Na deze korte toelichting, wissel je de werkbladen met de post-its uit met je collega. Nu ga je elkaar interviewen om het probleemgedrag zo concreet mogelijk te omschrijven. Het moet duidelijk zijn: wie doet wat, waar, wanneer, met wie. Dus niet 'de leerling verpest het tikspel voor anderen', maar bijvoorbeeld 'deze leerling weigert bij het basistikspel een pilon om te leggen wanneer hij getikt is'. Deze omschrijving van concreet waarneembaar gedrag vul je voor elkaar in op werkblad 1.

post-it-naam	algemene last	concreet waarneembaar (probleem)gedrag

- 2.4 **Regels/Afspraken/Verwachtingen.** Probleemgedrag bestaat bijna altijd uit het (bewust of onbewust) overtreden van regels, het niet houden van afspraken of tegemoet komen aan geldende verwachtingen. Soms heel specifieke regels 'als je bent getikt, leg je een pilon om' soms meer algemene regels 'je mag geen andere kinderen bezeren'. We zouden kunnen zeggen dat probleemgedrag altijd te maken heeft met het doorbreken van een gedragscode. Die gedragscode is het geheel van regels, afspraken en verwachtingen in *onze* gymles.

Als lesgever hebben we allemaal onze eigen 'drempel'. Je kunt niet op iedere overtreding steeds reageren. Dus maken we lesgevend steeds een keuze over het aantal malen dat je iets door de vingers ziet. Maar je hebt zo je eigen drempel: na 'zoveel' keer is het genoeg: nu moet het afgelopen zijn!! Noteer de regel die in jouw omschreven probleemgedrag is overtreden, en noteer na hoeveel overtredingen je ingrijpt. Daarnaast verschilt per casus, hoe belangrijk het naleven van die code voor je is. Geef op een schaal van 1 tot 10 aan hoe belangrijk / zinnig het naleven van die regel is. Werk dit uit op werkblad 2 en wissel je regels (codes) uit met een collega.

post-it-naam	regel / afspraak / verwachting	drempel	belang

B. Last

3.1 Probleemgedrag veroorzaakt last. In ons voorbeeld van het basistikspegel, heeft de tikker er last van dat zijn tikacties niet worden omgezet in punten, dat hierdoor zijn tikbeurt langer duurt en loopt de erkenning van een goede tikactie mis.

Maak nieuwe tweektallen. Je mag uitgaan van het probleemgedrag wat je hierboven hebt opgesomd, maar ook 3 nieuwe casussen inbrengen. Noteer nu op werkblad 3 waar die last uit bestaat en wie er last van heeft.

post-it-naam	wie heeft last?	waaruit bestaat die last, wanneer ontstaat meer of minder last
1.		
2.		
3.		

C. Oorzaak

4.1 Probleemgedrag komt niet 'zomaar' uit de ringen vallen. Maar heeft meestal een oorzaak. Deze oorzaak is niet letterlijk en precies vast te stellen. We hebben slechts een vermoeden, een idee. We spreken over een mogelijke of waarschijnlijke oorzaak. We proberen het 'probleemgedrag' te begrijpen, niet te veroordelen. We proberen een begrijpelijke mogelijke oorzaak vast te stellen. Kruip nu in de huid van de lastgevende leerling en probeer een soort motief voor het gedrag van deze leerling te omschrijven in een 'ik-zinnetje'.

begrijpelijke mogelijke oorzaak voor probleemgedrag	
1. IK...	
2. IK...	
3. IK...	

D. Conclusie

Probeer op grond van het bovenstaande een aantal richtinggevende conclusies te trekken met betrekking tot 'probleemgedrag'. Ofwel: welke aspecten spelen een rol bij probleemgedrag?

- om over probleemgedrag te kunnen spreken en er iets aan te kunnen doen, moeten we probleemgedrag zo concreet mogelijk proberen te omschrijven
- probleemgedrag bestaat uit het doorbreken van een bepaalde gedragscode
- het moment van ingrijpen door de leerkracht wordt bepaald door diens persoonlijke overtredingsdrempel
- probleemgedrag veroorzaakt altijd een last
- probleemgedrag heeft een 'begrijpelijke' mogelijke oorzaak (oorzaken)

E. Hoe reageren op probleemgedrag

Hieruit blijkt dat we 3 ingangen hebben om op probleemgedrag te reageren:

1. mogelijke (begrijpelijke) oorzaak van het gedrag (bv)
 - wegnemen van de oorzaak
 - begrip voor de leerling in plaats van te veroordelen
 - aansluiten bij de wijze waarop de leerling de situatie interpreteert (rationaliteit)
2. het probleemgedrag zelf en de regels die worden overtreden (bv)
 - in gesprek met leerling 'last-gedrag' concreet kunnen benoemen
 - regels of afspraken helder kunnen expliciteren
 - daadkrachtig op regels corrigeren
 - regels vertalen van verbod naar gebod, zo aangeven wat het wens-gedrag is
 - regels aanpassen, is het handhaven van die regel altijd even belangrijk?
3. de last die het probleemgedrag veroorzaakt (bv)
 - wegnemen van de last
 - camoufleren van de last
 - in stapjes oefenen op situaties van minder lastgevend naar meer lastgevend
 - bespreken van de last in gesprek met de leerling (ik-boodschap)

ANALYSE VAN HET PROBLEEM

DOORZAAK

probeer te begrijpen waardoor het probleemgedrag wordt veroorzaakt

PROBLEMGEDRAG

probeer dit gedrag zo concreet mogelijk te benoemen

REGELS

- welke regels worden overtreden?
- hoe vaak mag bij jou die regel worden overtreden?
- wat is het belang van die regel?

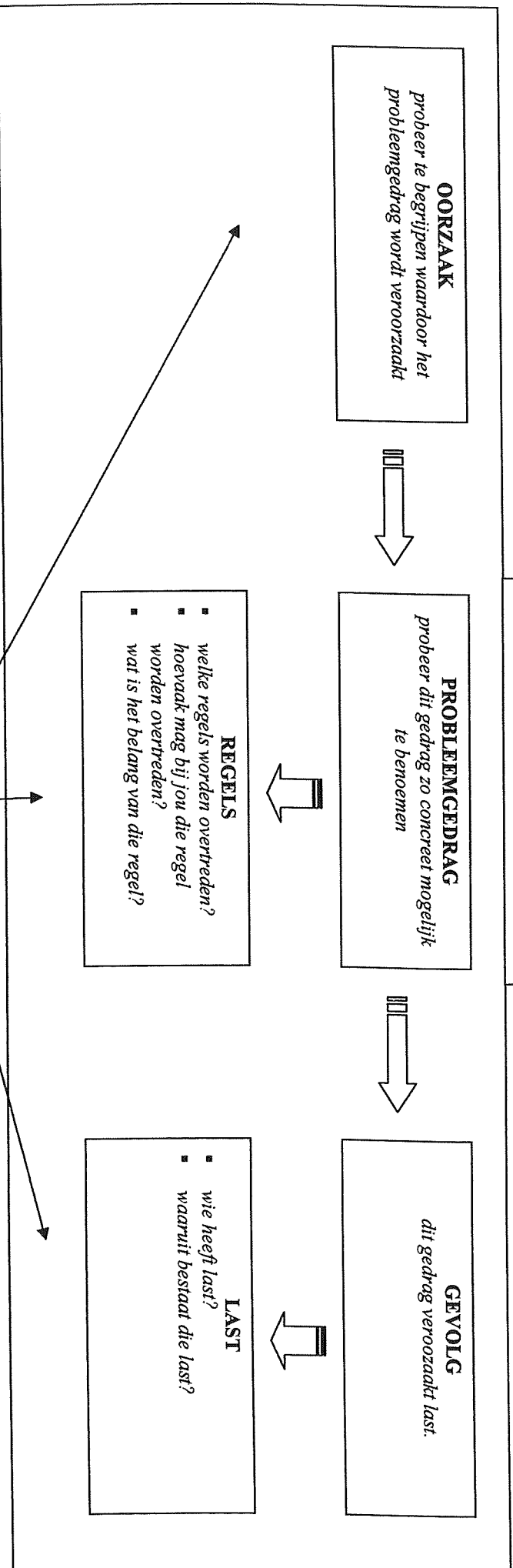
GEVOLG

dit gedrag veroorzaakt last.

LAST

- wie heeft last?
- waaruit bestaat die last?

3 INGANGEN VOOR AANPAK VAN HET PROBLEEM:

Bijvoorbeeld:

- wegnemen van mogelijke oorzaak
- in gesprek begrip tonen voor de leerlingen
- aansluiten bij de wijze waarop de leerling de situatie begrijpt en interpreteert

Bijvoorbeeld:

- in gesprek lastgedrag concreet benoemen
- regels aanpassen (is het handhaven van de regels echt zo belangrijk?)
- regels / afspraken / verwachtingen concreet en helder kunnen benoemen (expliciteren)
- daadkrachtig op regels gedrag corrigeren
- regels uitdrukken in wensgedrag (geen verbod maar gebod)

Bijvoorbeeld:

- wegnemen van de last
- camoufleren van de last
- in stapjes oefenen van minder lastgevend naar meer lastgevend
- bespreken van de last met de leerling en samen plan maken